

Teuta SHALA-PELI
(Prishtinë)

**PËRPFJEKJET PËR ÇLIRIMIN E DRISHTIT NGA SUNDIMI
VENEDIKAS, NË KOHËN E GJERGJ KASTRIOTIT-
SKËNDERBEUT**

Në fund të shekullit XIV qyteti i Drishtit, i cili qeverisej nga familja feudale e Balshajve, u ndodh përball dy rreziqeve të mëdha: në njërën anë ishte Republika e Venedikut, e në anën tjetër ishin sulmet e njëpasnjëshme të ushtrisë osmane. Në vitin 1392, Gjergji II Strazimiri zihet rob nga ana e turqve, për t'u liruar ai u detyrua që t'u dorëzoi atyre disa territore në mesin e të cilave edhe qytetin e Drishtit.¹ Ndërsa, në vitin 1395, Gjergji II Strazimiri arriti që përsëri këto qytete t'i kthejë nën zotërimin e vet, mirëpo në vitin 1396 ai u detyrua që në bazë të një marrëveshje t'ua dorëzojë venedikasve qytetin e Drishtit së bashku me Shkodrën, duke u arsyetuar se një veprim të tillë po e bënte “në mënyrë që këto të mos binin në duar të turqve” (*ut ea non vadant ad manus Turchorum*).²

Edhe përkundër faktit se qyteti i Drishtit kaloi nën sundimin

¹ Ivan Božić, *Albania i albanci tokom XIII, XIV I XV veka*, në Glas: odeljenje istorjski nauka. Srpska Academia Nauka i Umetnosti, knj.III 1983, 59 (më tej: Božić, *Albania i albanci*); Branislav Millutinović, “Drishti nën sundimin e Venedikut”, *Gjurmime albanologjike*, Seria e shkencave historike, Prishtinë 1985/15, 43 (më tej: Millutinović “Drishti”).

² Giuseppe [Josephi] Valentini, *Acta Albaniae Veneta saeculorum XIV et XV*, 25 vol., Palermo-Napoli-Roma-Venezia-München: Archivio di Stato di Venezia, 1967-1972 (më tej: AAV), AAV, p. I, t. 2, nr. 611, 309; L.Tholloczy-C.Jericek-E.Sufflay, *Acta et diplomata res Albaniae mediae aetatis illustrantia*, vol. II, Vindobonae 1913-1918, ribotim në Prishtinë nga Ekskluzive 2002, (më tej: Acta Alb.), Acta Alb., II/555.

venedikas, megjithatë Republika e Venedikut nuk pati një sundim të qetë në këtë qytet. Përveç luftës së Balshajve për çlirimin e këtij qyteti dhe të qyteteve të tjera mesjetare shqiptare, qyteti i Drishtit pas vdekjes së Balshës III, përkatësisht prej vitit 1421 e deri në vitin 1442, u përball edhe me luftën e pretendentëve për trashëgimin mbi zotërimet e Balshajve. Prej vitit 1421 e deri në vitin 1442, vazhdimisht qyteti i Drishtit do të jetë ose nën sundimin e Venedikut dhe përballë përpjekjeve serbe si të despotit Stefan Lazareviç apo pasardhësit të tij Gjergj Brankoviçit për ta pushtuar, apo do të jetë nën sundimin serb dhe përballë përpjekjeve të Venedikut për ta marrë atë nën zotërimin e vet. Pra, për njëzetën vjet me radhë, qyteti i Drishtit do ta ketë një fat të tillë.³ Në vitin 1442, Drishti kalon prapë nën sundimin e Venedikut.⁴

Pas këtyre zhvillimeve, për qytetin e Drishtit fillon një periudhë e cila përfshinë ngjarje dhe procese të cilat dalëngadalë po sillnin ndryshime si në arenën politike ashtu edhe në atë ekonomike e më gjerë, ndryshime të cilat ndërlihen me kthimin e Gjergj Kastriotit-Skënderbeut në Shqipëri. Pas kthimit të Skënderbeut në Shqipëri, edhe familjet fisnike drishtase si familjet e tjera fisnike shqiptare të asaj kohe, e përkrahën Skënderbeun. Përkrahja e parë e tyre erdhi me pjesëmarrjen në Kuvendin e Lezhës, e thirrur nga Skënderbeu, më 2 mars të vitit 1444, në qytetin e Lezhës. Në kohën kur u mbajt Kuvendi në fjalë, siç është e njohur, qyteti i Drishtit ndodhej nën sundimin e Venedikut, por fillimisht një gjë e tillë nuk i pengoi fisnikët drishtas si, Pjetër Spanin dhe Lekë Dushmanin, që të marrin pjesë në këtë Kuvend.⁵ Mirëpo, në vitin 1447, nën ndikimin e

³ Teuta Shala-Peli, *Drishti në Mesjetë*, Instituti i Historisë, Prishtinë 2016, 159.

⁴ S. Ljubić, *Listine o odnosajih izmedju juznoga Slavenstva i mletacke republike. Knjiga IX: od godine 1423 do 1452* (MSHSM, Zagreb 1890), 157-159 (më tej: Ljubić, *Listine IX*); Иван Божић, *Немирно поморје XV века*, Београд 1979, 121.

⁵ Ljubić, *Listine IX*, 214-215; Jovan Radonić, *Đužd Kastriot Skenderbeg i Arbanija u XV veku*, Beograd, 1942, 8 (më tej: Radonić, *Đužd Kastriot*); Theodor Ippen, "Dy shekell e gjysmë nga historia e Shqipërisë, 1204-1444. Princërit e Janinës", *Dituria nr.12*, Tiranë 1927-28, 384. Branislav Millutinoviç, "Drishti nën sundimin e Venedikut", *Gjurmime albanologjike*, Seria e shkencave historike, 1985/15, Prishtinë 1985, 59 (më tej: Millutinoviç, "Drishti nën sundimin"); Aleks

Venedikut, Pjetër Spani dhe Lekë Dushmani u shkëputën prej Lidhjes së Lezhës.⁶

Qyteti i Drishtit sikurse qytetet tjera të Shqipërisë së Veriut, nuk kishte një jetë të qetë politike jo vetëm para periudhës së Skënderbeut, por as edhe gjatë saj. Duke u mbështetur në burimet dhe literaturën, të cilat i referohen zhvillimeve politike në qytetin e Drishtit gjatë periudhës së Gjergj Kastriotit-Skënderbeut, kemi vërejtur se në periudhën kohore 1443-1468, kishte disa tentime për ta shkëputur Drishtin nga sundimi venedikas. Lidhur më këtë, siç mësohet nga një letër e Senatit e majit 1445, vojvoda i Drishtit kishte tentuar t'ia dorëzonte qytetin kontit Stefan të Bosnjës, që atë kohë kishte zbritur në Shqipëri, duke pushtuar Tivarin. Por falë reagimit të kapitenit venedikas të Shkodrës, ky plan kishte dështuar. Venedikasit ia kishin rrëmbyer Tivarin Stefanit të Bosnjës, dhe po ashtu, kishin arritur të shtinë në dorë edhe Drishtin.⁷

Gjatë vitit 1447 raportet mes Skënderbeut dhe Venedikut ishin të acaruar aq fort sa që në dhjetor erdhi deri te shpërthimi i luftës mes tyre. Në këto rrethana, Skënderbeu me ushtrinë e Lidhjes së Lezhës, sulmoi shumë vende dhe rrezikoi gati të gjitha posedimet venedikase në Shqipërinë e Veriut, madje si rrjedhojë e rrethanave të krijuara kanosej edhe pushtimi i Drishtit.⁸ Gjendja e krijuar si pasojë e luftës së Skënderbeut me Venedikun për qytetin e Dejës, u reflektua edhe në Drisht. Në këtë situatë, Skënderbeu vendosi që të rindërtojë kështjellën e Balcit, e cila ndodhej afër Dejës dhe Drishtit. Pasi rindërtoi kështjellën në fjalë, Skënderbeu la atje një garnizon. Përkujdesjen ia besoi nipit të tij, Hamzait dhe Marin Spanit, ndërsa vetë vazhdoi rrethimin e Dejës.⁹ Ndërsa, Skënderbeu

Buda, *Studime për Skënderbeun*, Akademia e Studimeve Albanologjike, Instituti i Historisë, Tiranë 2018, 127 (më tej: Buda, *Studime për Skënderbeun*).

⁶ Millutinoviç, "Drishti nën sundimin", 59; Buda, *Studime për Skënderbeun*, 133; Marin Barleti, *Historia e jetës dhe e veprave të Skënderbeut*, Prishtinë 1982, 142 (më tej: Barleti, *Historia*).

⁷ AAV, p. III, t. 19, nr. 5096, 67; AAV, p. III, t. 20, nr. 5546, 185.

⁸ *Istorija Crne Gore*, II/2, Titograd 1970, 214; Millutinoviç, "Drishti nën sundimin", 59.

⁹ Barleti, *Historia*, 152.

rrethoi Dejën, Hamzai pa dijeninë e tij, sulmoj Drishtin,¹⁰ edhe pse për një veprim të tillë e kishte kundërshtuar mjaft ashpër Marin Spani.¹¹ Megjithatë, sulmi i Hamza Kastriotit përfundoi pa sukses, qyteti i Drishtit ishte forcuar me armë, ushtri e me të gjitha mjetet e nevojshme ushtarake për qëndresë, mbrojtja e qytetit iu kishte besuar Andrea Engjëllit.¹² Për t'u shpague për këtë dështim të tij, Hamzai urdhëroi të shkatërrohen pyjet, ullishtat e të mbjellat rreth Drishtit, të digjen e të rrënohen shtëpitë e ndërtesat jashtë mureve të saj.

Barleti rrëfen, se pasi e zbrazti në këtë mënyrë mllefin e vet ndaj drishtianëve, Hamzai nuk u kthye më në Balc: “sedra e tij nuk e linte të takohej me Marin Spanin, i cili e kishte parashikuar rrezikun e sulmit mbi Drisht dhe, për këtë, ia kishte ç’këshilluar atë Hamzait”.¹³ Natyrisht një veprim i tillë nuk u mirëprit nga Skënderbeu, i cili jo vetëm që e kritikoi Hamzain se e kishte marrë një veprim pa dijeninë dhe miratimin e tij, por në të njëjtë kohë ia kujton përgjegjësinë e tij për atë ndërmarrje të dështuar, madje duke i kërkuar llogari edhe për gjakun e shokëve.¹⁴

Lufta mes Skënderbeut dhe Republikës së Venedikut zgjati deri në tetor të vitit 1448, kur edhe u nënshkrua Traktati i Paqes midis tyre.¹⁵ Edhe pas nënshkrimit të paqes midis Skënderbeut dhe Venedikut, gjendja në qytetin e Drishtit nuk ishte e qetë. Gjatë asaj kohe Republika e Venedikut ishte detyruar të angazhojë forca të shumta për shkak të shpërthimit të revoltës rreth Drishtit, shkaqet e të cilës nuk dihen.¹⁶ Pothuaj në të njëjtën kohë, qyteti i Drishtit dhe rrethinat e tij u goditën nga një epidemi e jashtëzakonshme murtaje, që vazhdoi për plot 7 muaj dhe shkaktoi dëme të pallogaritshme.¹⁷

¹⁰ Daniele Farlato; Jacobo Coletto, et. al. *Illyrici Sacri*, vëll. VII, Venetiis 1817, 241, (më tej: *Illyrici Sacri VII*).

¹¹ Barleti, *Historia*, 153.

¹² *Illyrici Sacri VII*, 241.

¹³ Barleti, *Historia*, 157-158.

¹⁴ Barleti, *Historia*, 159.

¹⁵ *Burime të zgjedhura*, 267. Gjergj Kastrioti-Skënderbeu dhe lufta shqiptaro-turke e shekullit XV, dok. nr.20.

¹⁶ Millutinoviç, “Drishti nën sundimin”, 60.

¹⁷ AAV, p. III, t. 21, nr. 5785, 137.

Në këtë rast, drishtianët ishin të bindur se epideminë e kishin sjellë disa qytetarë që kishin ardhur nga Roma, ku me sa duket kishin shkuar për të marrë pjesë në “jubileun” e shpallur nga Papa atë vit.¹⁸ Për të gjithë këtë periudhë të jashtëzakonshme, banorët e Drishtit vuajtën pasojat shumë të rënda të një izolimi të egër, që pengoi hyrjen në qytet të furnizimeve me grurë, kripë dhe mallra të tjera të nevojshme. Vetë tregtarët drishtianë nuk guxonin t’i afroheshin Shkodrës apo qyteteve të tjera aty pranë, pasi priteshin me gurë apo edhe me shigjeta nga banorët e tyre, që qartësisht i trembeshin përhapjes së epidemisë edhe në qytetin e tyre për shkak të udhëtarëve të huaj që vinin nga zona e prekur, në këtë rast Drishti. Kjo përbënte një nga arsyet, përse në vitin 1452 qyteti i Drishtit, pas shuarjes së epidemisë, i kërkoi Senatit t’i lejoheshin drishtianëve disa lehtësi fiskale e doganore, për të kapërcyer pasojat e rënda që lanë pas luftës së Venedikut me Skënderbeun si dhe epidemia e murtajes.¹⁹ Gjendjen e vështirësonin edhe më shumë largimi i podestave të cilët e braktisnin qytetin duke lënë pas vete borxhe të mëdha.²⁰

Përveç sulmeve që i përmendëm më lart, duket të ketë pasur edhe përpjekje të tjera për t’ua shkëputur Drishtin venedikasve. Një të tillë e bëri edhe Bozhidar Dushmani. Në një dokument të 24 marsit të vitit 1451, thuhet se Bozhidar Dushmani (*Bosidarius de Dushmanis*) nga Drishti, i cili në bashkëpunim me disa të afërm të tij, veçanërisht me një Leka Dikanio (*Lecha dichanio*), u përpoq të shtinte në dorë disa fshatra që dikur i përkisnin Lekë Zaharisë së Danjës dhe tani i kishin kaluar Venedikut. Nëse do kishte mundur ta realizonte këtë plan të tij, për Dushmanin do të kishte qenë e lehtë të organizonte një kryengritje të madhe kundër Republikës (*de faciendo rebellare certas villas et loca nostra districtus Drivasti*).²¹

¹⁸ AAV, p. III, t. 21, nr. 5785, 137: “...per contagion de quelli che fono a Roma, e condusse la mortalità in quella terra et in el territorio, laqual dura ultra mesi 7, in elqual tempo non fo possibile che algun drivastin ne del territorio in Scutari ne in alguna terra circunstante li fosse da receepto per algun so bisogno, anzi con sassi e freze vegniva expulsi in fin questo territorio”.

¹⁹ AAV, p. III, t. 21, nr. 5785, 130-138.

²⁰ AAV, p. III, t. 21, nr. 5785, 130; Millutinoviq, “Drishti nën sundimin”, 60.

²¹ AAV, p. III, t. 21, nr. 5659, 12.

Megjithatë, tentativa dështoi, Dushmani u zu rob nga qeveritari venedikas i Drishtit dhe u dërgua në Venedik ku u gjykua nga Këshilli i të 40-tëve. Vendimi i gjyqit thoshte se Dushmani u dënua që për 30 vjet të mos shkelte më në Shqipëri, dhe nëse do të kapej aty brenda këtij afati, do të dënohej me prerjen e kokës (*sibi inccidatur caput a spatulis*), po ashtu në vendim thuhej se ky dënim t'u transmetohej të gjithë rektorëve.²²

Në vitet në vijim dokumentet e kohës përmendin synimet e Skënderbeut për të marrë disa nga zotërimet e Venedikut që i kishte në Shqipëri. Në vitet e '50-ta sipas qeveritarëve venedikas në Shqipëri, Skënderbeu synonte për vete Drishtin dhe Tivarin.²³ Në vitin 1451 Skënderbeu luftonte kundër Venedikut, me këtë rast përmenden shkatërime të bëra në rrethin e Durrësit, Shkodrës, Drishtit dhe të Lezhës.²⁴ Ndërsa, në një dokument të vitit 1458 përmendet synimi i Skënderbeut për të marrë Drishtin, Tivarin, Shkodrën si dhe zonat tjera në qarkun e Drishtit (*ac de intentione dicti Scandarbegi accipiendi drivastum et Antibarum*).²⁵ Si rrjedhim i këtyre ngjarjeve Senati i Venedikut merr vendim që sërish të nënshkruajnë një paqe e cila me disa cenime të vogla zgjati deri në vdekjen e Skënderbeut në vitin 1468.²⁶

Dhe krejt në fund burimet dhe literatura mbi bazën e të cilës është shkruar ky punim, dëshmojnë se përpjekje për shkëputjen e Drishti nga sundimi venedikas krahas Skënderbeut, u ndërmorën

²² AAV, p. III, t. 21, nr. 5659, 13: "... et sic Capto de procedendo posita fuit hec sola pars. Quod Jste Bosidar banniatu de omnibus locis nostris Albanie, per annos XXX^a, et si Jn dicto tempore se permiserit reperiri Jn Aliquo predictorum locorum, ad ducatur venetias, et sibi Inccidatur caput a spatulis Jn medio duarum Columnarum, et quod hec Condemnatio transmittatur omnibus Rectoribus predictis".

²³ *Historia e popullit shqiptar* I, botim i Akademisë së Shkencave të Shqipërisë, Instituti i Historisë, Tiranë: Toena 2002, 412-413.

²⁴ Millutinoviç, "Drishti nën sundimin", 60.

²⁵ AAV, p. III, t. 23, nr. 6637, 312: "...Et etiam per ea que habentur a comite nostro cararj in materia ista, ac de intentione dicti Scandarbegi accipiendi drivastum et Antibarum: quibus habitis sperat facile posse optinere scutarum et omnia alia loca nostra albanie...".

²⁶ Millutinoviç, "Drishti nën sundimin", 60.

edhe nga vet drishtasit siç përmendem rastin e Bozhidar Dushmanit. Mirëpo, edhe përkundër këtyre përpjekjeve, qyteti i Drishtit vazhdoi të mbes nën sundimin venedikas deri në vitin 1478, kur edhe përfundimisht kalon në sundimin osman.

